

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Регіональний комплексний Науково-методичний центр
інноваційних технологій освітнього процесу РДГУ

Електронний збірник матеріалів

**II Регіональної
науково-практичної конференції**

**«Виховання особистості в контексті
реформування української школи і розвитку
педагогічної науки»
(пам'яті професора С. Г. Карпенчук)**

17 жовтня 2019 року

Рівне – 2019

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Регіональний комплексний Науково-методичний центр
інноваційних технологій освітнього процесу РДГУ

Електронний збірник матеріалів

**II Регіональної
науково-практичної конференції**

**«Виховання особистості в контексті
реформування української школи і розвитку
педагогічної науки»
(пам'яті професора С. Г. Карпенчук)**

17 жовтня 2019 року

Рівне – 2019

Виховання особистості в контексті реформування української школи і розвитку педагогічної науки (пам'яті професора С. Г. Карпенчук): Електронний збірник матеріалів II Регіональної науково-практичної конференції. – Рівне: РДГУ. – 2019. – 165 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 31 жовтня 2019 р.)

Вашій увазі пропонуються матеріали II Регіональної науково-практичної конференції «Виховання особистості в контексті реформування української школи і розвитку педагогічної науки», присвяченої ювілею педагогічної діяльності відомої вченої, історика педагогіки, доктора педагогічних наук, професора Світлани Григорівни Карпенчук.

**Карпенчук Світлана Григорівна
(1948–2019)**

ЗМІСТ

Слово до читачів	7
Петренко О. Б. Персоналія С. Г. Карпенчук у контексті реформування освіти й виховання в Україні.....	9
Максимчук Б. А., Максимчук І. А. Вінницький період у становленні особистості професора С. Г. Карпенчук.....	13
Баліка Л. М. Педагогічка партнерства в контексті реформування нової української школи.....	19
Гринькова Н. М. Дослідження ефективності виховного процесу: від теорії до практики (за С. Г. Карпенчук).....	24
Нечипорук Л. І. Проблема учнівського самоврядування як засобу соціалізації підростаючого покоління в педагогічній спадщині С. Г. Карпенчук.....	28
Стельмашук Ж. Г., Радько А. В. Питання виховної роботи у педагогічній спадщині С. Г. Карпенчук.....	34
Петрук Л. П. Про формування ідеалів та віру молоді.....	38
Ціпан Т. С. Науково-педагогічна спадщина професора Карпенчук С. Г.....	44
Чередняк Ю. М. Життєві, творчі й наукові перетини Б. Н. Мітюрова та С. Г. Карпенчук.....	48
Бондарець М. А. А. Макаренко про проблему «морально дефективного дитинства».....	54
Коваль К. Ю. Роль філософії освіти в реформуванні освітньо-виховного простору України: актуалізація ідей С. Г. Карпенчук.....	57
Петренко І. Ф. С. Г. Карпенчук про роль особистості педагога у формуванні освітнього простору.....	61
Поліщук І. В. Кафедра теорії і методики виховання РДГУ як осередок творчої реалізації відомих педагогів сучасності (Т. Д. Дем'янюк та С. Г. Карпенчук).....	65
Синіцька Н. В. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної діяльності за умов реалізації концепції «Нова українська школа».....	70
Бабяр А. А. Аналіз використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у працях.....	74

С. Г. Карпенчук.....	
Буднік А. М. Психолого-педагогічні особливості правового виховання учнів молодшого шкільного віку.....	77
Голощук В. П. Сутнісні характеристики адаптації першокласників до шкільного навчання.....	86
Єремейчук Х. В. Важковиховуваність особистості як педагогічна проблема.....	91
Жданюк А. В. Використання елементів акторської майстерності в професійній діяльності вчителя Нової української школи.....	96
Зарішнюк І. І. Сутність і структура педагогічної технології.....	100
Зінькова О. П. Способи подолання шкільної неуспішності учнів молодшого шкільного віку.....	105
Казмірук О. П. Використання педагогічної спадщина Василя Сухомлинського у підготовці сучасного педагога.....	112
Кибукевич Ю. І. Психолого-педагогічні та вікові особливості превентивного виховання учнів початкових класів.....	117
Костецька А. О. Особливості роботи вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми.....	126
Корнійчук О. В. Вікові особливості фізичного розвитку учнів молодшого шкільного віку.....	132
Мага Р. Я. Особливості формування самооцінки учнів молодшого шкільного віку.....	135
Онищук О. В. Дефініція поняття «обдарованість» з точки зору сучасних дослідників.....	139
Островська Г. Г. Форми і методи туристсько-краєзнавчої діяльності в закладах позашкільної освіти.....	143
Павлюк І. В. Формування у молодших школярів знань про пожежну безпеку у виховній позакласній роботі як психолого-педагогічна проблема.....	147
Шандрук І. І. Освітнє середовище університету як засіб патріотичного виховання майбутніх вчителів початкової школи.....	155
Шатнік В. І. Військово-спортивна гра «Сокіл» («Джура») як форма патріотичного виховання учнівської молоді	159

Слово до читачів

Державотворчі процеси в Україні, розвиток українського суспільства на засадах гуманізації та демократизації зумовили суттєві зміни пріоритетів і цінностей у сучасній освіті, характерною ознакою якої є поєднання традицій, досвіду з інноваціями. Реформування освіти й виховання спонукає до переосмислення сучасного освітнього простору, історії розвитку національної педагогічної думки та досвіду української школи. Набуває особливої актуальності звернення до педагогічної персоналії – творчої біографії культурно-освітніх діячів, учених, педагогів минулого та систематизованого висвітлення сукупності їх педагогічних поглядів, як до однієї із важливих моделей розгляду вітчизняного педагогічного дискурсу.

Загальновідомо, що наукова біографія та творчий доробок будь-якого громадського діяча, просвітника виступає не лише адептом його наукових рефлексій, педагогічних поглядів, а й свідченням світоглядних позицій, життєвої концепції, які є унікальним віддзеркаленням соціальних процесів історичної епохи.

Вивчення, конструктивний аналіз педагогічної персоналії дає змогу не лише осмислити цілісну картину історико-педагогічного процесу в Україні, а й відкрити новий зміст, нові грані раніше досліджених наукових явищ та феноменів, дозволяє розширити та поглибити ареал вітчизняної педагогічної думки у діахронічному вимірі. Розгляд життєдіяльності та наукової спадщини представників регіональної педагогічної думки у контексті історичної епохи нині виступає популярним інструментом дослідження та реконструкції феноменів та фактів історико-педагогічної науки.

Регіональним комплексним Науково-методичним центром інноваційних технологій освітнього процесу РДГУ започатковано низку конференцій, проведенням яких актуалізуємо імена педагогів Рівненщини на новому рівні, розглядаючи педагогічну персоналію в сукупній системі особистісних, соціальних та внутрішньонаукових детермінант, вивчаючи історію педагогічної думки, реформування освіти через історію людського життя й

діяльності, через біографії педагогів минулого. Так, у травні цього року ми провели Першу регіональну науково-практичну конференцію «Роль особистості у реформуванні української школи: від досвіду до інновацій», присвячену Т. Д. Дем'янюк.

Друга регіональна науково-практична конференція «Виховання особистості в контексті реформування української школи і розвитку педагогічної науки» присвячена ювілею педагогічної діяльності відомої вченої, історика педагогіки, доктора педагогічних наук, професора Світлани Григорівни Карпенчук. Ім'я Світлани Григорівни сьогодні знають не лише в Рівному та Вінниці, а у всій країні, насамперед, відома професор Карпенчук С. Г. своїм внеском у дослідження педагогічної спадщини класиків педагогіки, особливо А. С. Макаренка. Значний інтерес становлять підручники С. Г. Карпенчук з філософії освіти, теорії і методики виховання, самовиховання і т. п.

Вважаємо, що вивчення діяльності С. Г. Карпенчук в контексті регіонального дискурсу дасть змогу здійснити ще багато відкриттів як стосовно творчої спадщини ученої, так і стосовно її впливу на виховний контекст епохи. Перспективи такого вивчення вбачаємо у вивченні матеріалів приватної колекції ученої задля створення цілісного наукового портрету видатної нашої колеги – Світлани Григорівни Карпенчук.

Сподіваємося, що пропоновані матеріали стануть в нагоді керівникам закладів освіти, методистам, учителям, студентам, аспірантам і докторантам, а також усім, хто цікавиться питаннями освіти і виховання.

Від імені колективу кафедри
завідувач кафедри теорії
і методики виховання,
доктор педагогічних наук, професор,
директор Регіонального комплексного
науково-методичного центру
інноваційних технологій
освітнього процесу РДГУ

О. Б. Петренко

Список використаних джерел:

1. Карпенчук С. Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки): монографія / С. Г. Карпенчук. – К.: Видавничий дім «Слово», 2013. – 688 с.

2. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації // Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – С.36.

3. Рогозин В. М. Кризис культуры и образования и цели перестройки высшей школы // Совр. Высш. Школа. – 1989. – №1. – С.51-52.

Петренко І. Ф.,

здобувач ступеня PhD

за напрямом 011 «Освітні, педагогічні науки» РДГУ,

м. Рівне

С. Г. КАРПЕНЧУК ПРО РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА У ФОРМУВАННІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

На розвиток історичного процесу, зокрема й історико-педагогічного, впливає безліч чинників. Серед цих чинників велику роль відіграє людина, особистість, яка веде суспільну діяльність. Роль особистості в історії особливо зростає, якщо вона має безпосереднє відношення до влади, у нашому випадку це роль особистості педагога у формуванні освітнього простору.

Відомий філософ Г. В. Плеханов вважав, що історія твориться людьми, а роль особистості і межі її діяльності визначаються організацією суспільства, і «характер особистості є «чинником» такого розвитку лише там, лише тоді і лише остільки, де, коли і оскільки їй дозволяють це суспільні відносини» [3, с.322]. Власне, особистість (за висловом Г. В. Плеханова) може лише накласти індивідуальний відбиток на неминучий хід подій, прискорити або уповільнити реалізацію історичного закону, але не в змозі ні за яких обставин змінити запрограмований хід історії. І якби не було однієї

особистості, то її неодмінно б замінила інша, яка виконала б рівно ту ж історичну роль [3].

Свою чергою, польський філософ Л. Новак намагається розглядати роль особистості в широкому аспекті історичного процесу, будує моделі впливу особистості залежно від політичного режиму і класової структури суспільства. В цілому Л. Новак вважає, що роль особистості, навіть в історичному процесі не особливо велика. Досить цікавою і вірною, хоча і не принципово новою, є його думка, що сама по собі особистість як індивід не здатна значно вплинути на хід історичного процесу, якщо ця особистість не знаходиться на пересіченні з якимись іншими чинниками – параметрами історичного процесу [6, с.82].

У цьому контексті значний інтерес становить вивчення поглядів виданих вітчизняних педагогів на проблему ролі особистості в історії освіти. Так, сьогодні особливої актуальності набуває проблема організації і трансформації освітнього простору, під яким розуміють «просторово-предметний компонент – предметні засоби, сукупність та певне розташування яких створює умови для організації потрібних дій суб'єктів. Він уміщує виховний, розвивальний, навчальний, педагогічний простори тощо» (А. Цимбалару) [5]. Упродовж всього розвитку системи освіти ми прослідковуємо зв'язок особистості педагога й освітнього простору, їх вплив один на одного, їх взаємодію. При цьому поява певного типу педагогів зумовлюється певними історико-педагогічними умовами, певним освітнім простором.

Усебічний аналіз освітнього простору здійснювався багатьма вченими у різних галузях гуманітарного знання. Цей феномен став предметом вивчення Н. Бастун, С. Бондиревої, С. Гершунського, Б. Ельконіна, В. Слободчикова, І. Фрумїна, А. Цимбалару та ін. [1; 5].

Зокрема, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження інноваційних технологій в освітній простір з позиції історичної ретроспективи здійснила у

2017 році Світлана Григорівна Карпенчук. У розділі колективної монографії «Інноватика у вихованні: теоретико-прикладні аспекти» вчена проаналізувала реформаторську педагогіку, організацію нової школи, шкільних кооперативів з позицій організації освітнього простору і ролі у цьому процесі педагогів [1, с. 29-49.]. Світлана Григорівна вважала, що головне завдання педагога у будь-якій школі «полягає в тому, аби допомогти дитині, майбутньому громадянину Світу інтегруватися у світовий простір. І це інтегрування має відбуватися на філософській ідеї: інтегрування внутрішнього світу дитини у зовнішній світ на рівні мікро-, макро- та мегапростору, враховуючи істинну сутність як Всесвіту, так і Людини, складниками яких є Природа (біосфера), Суспільство, Людство (ноосфера) і Космос (духовна сфера)» [2, с.67-68.]. Професорка апелює до думки академіка О. В. Сухомлинської, яка вважає, що освітній простір перебуває здебільшого в соціальній сфері, відображає соціальні, політико-правові, економічні та ідеологічні процеси. Вони задають параметри шкільної політики, функціонування освіти [4].

Результатом наукового пошуку С. Г. Карпенчук став висновок про те, що «педагоги-новатори кінця XIX – початку XX ст. намагалися побудувати таку школу, яка б виховувала ініціативних, всебічно розвинених людей, спроможних в майбутньому стати підприємцями, активними діячами в різних галузях державного громадського життя. Вони вважали, що в освітньо-виховному закладі має бути створена така атмосфера, яка б забезпечувала фізичний, розумовий і моральний розвиток особистості, готувала її до практичного життя. Зусилля спрямовувалися на органічне поєднання навчання з продуктивною працею учнів як на найважливішу умову ефективного вирішення суто педагогічних завдань» [1, с. 48].

Таким чином, С. Г. Карпенчук, здійснюючи історичну ретроспективу вітчизняного та зарубіжного досвіду

впровадження інноваційних технологій в освітній простір, довела: роль особистості педагога у формуванні освітнього простору досить вагома, адже суспільство ще не зупинилося у своєму розвитку, а новий порядок може ясно пов'язуватися саме з якоюсь конкретною людиною (вождем, пророком, педагогом і т. п.). Світлана Григорівна прослідковувала безпосередній зв'язок освітнього простору з особливостями особистості, яка у цьому просторі живе і працює, і остаточно надає визначальних характеристик цьому простору. Професорка довела, що особистість не є простим «зліпком» з освітнього простору. Навпаки, освітній простір і особистість активно взаємовпливають один на одного. Способів організації освітнього простору багато, а отже, багато буде і варіантів прояву особистості. Таким чином, історична роль особистості може коливатися від самої непомітної до величезної. Характер освітнього простору, на її думку, досить сильно залежить від якостей педагогів-лідерів, суспільного устрою й інших, інколи випадкових, речей. Водночас, освітній простір також багато в чому формує педагогів, які у цьому просторі працюють.

Поза сумнівом, що проблема ролі особистості педагога у формуванні освітнього простору далека від свого остаточного вирішення і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Карпенчук С. Г. Вітчизняний та зарубіжний досвід впровадження інноваційних технологій в освітній простір: історична ретроспектива / С. Г. Карпенчук // Інноватика у вихованні: теоретико-прикладні аспекти : монографія / Л. М. Баліка, Л. А. Бісовецька, С. Б. Бричок та ін., за наук. ред. О. Б. Петренко. – Рівне : О. Зень, 2017. – С. 29-49.

2. Карпенчук Світлана Григорівна: Шлях у науку... Бібліографія. Спогади. Фрагменти досвіду. Науково-популярне видання. / С. Г. Карпенчук. – Рівне: РДГУ, 2019. – 280 с.

3. Плеханов Г. В. 1956. К вопросу о роли личности в истории. / Г. В. Плеханов // Избранные философские произведения: в 5 т. Т. 2. – М.: Гос. изд-во полит. лит.-ры. – С. 300-334.

4. Сухомлинська О. В Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем / Ольга Василівна Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – С. 10-13.

5. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. / А. Д. Цимбалару // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 1. – Режим доступу:
<http://uej.undip.org.ua/upload/iblock/311/311c4a2491b1cdb734b792dca919716e.pdf>

6. Nowak L. Class and Individual in the Historical Process. / L. Nowak // In Brzechczyn, K. (ed.), Idealization XIII: Modeling in History (Poznan Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities, vol. 97). Amsterdam; New York, NY: Rodopi, 2009. – pp. 63-84.

Поліщук І. В.,

здобувач ступеня PhD

за напрямом 011 «Освітні, педагогічні науки» РДГУ,

м. Рівне

**КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИХОВАННЯ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ОСЕРЕДОК ТВОРЧОЇ
РЕАЛІЗАЦІЇ ВІДОМИХ ПЕДАГОГІВ СУЧАСНОСТІ
(Т. Д. ДЕМ'ЯНИЮК ТА С. Г. КАРПЕНЧУК)**

Кафедра теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету (заснована у січні 1995 року) є дієвим науково-методичним центром підготовки фахівців, що відповідають вимогам соціального запиту сучасної України.

Кафедра теорії і методики виховання є випусковою кафедрою з підготовки фахівців за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка – спеціальності 013 Початкова освіта,